

AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA IM. STANISŁAWA STASZICA W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania

Projekt EFiD - Projekt 5A

Autorzy: *Patrycja Piła, Mateusz Strojek, Julia Szutka, Magdalena Wnuk*

Kierunek studiów: *Informatyka i Ekonometria*

Prowadzący: *dr hab. Tomasz Wójtowicz*

Kraków, 2025

Wersja E (działanie różnych wersji testu ADF) Dla ustalonej długości danych $N = 100$ i dla $\phi_0 = 1$ i $\phi_1 = 0,9$ oraz $\sigma^2 = 1$ przeprowadzić następującą symulację:

1. Wygenerować N wartości modelu AR (1): $X_t = \phi_0 + \phi_1 X_{t-1} + \varepsilon_t$, $\varepsilon_t \sim iid(0, \sigma^2)$.
2. Za pomocą różnych wersji testu ADF (bez stałej, ze stałą, z trendem liniowym) zbadać stacjonarność wygenerowanych danych.
3. Zapamiętać p-value przeprowadzonych testów.
4. Kroki 1-3 powtórzyć 1000 razy.

Obliczyć statystyki opisowe rozkładów uzyskanych wartości p-value. Przedstawić graficznie ich te rozkłady. Obliczyć odsetek przypadków odrzuceń hipotezy głównej w teście ADF. Ocenić jaki działanie i wnioskowanie z różnych postaci testów ADF w zależności od wartości parametrów procesu AR (1).

Wstęp

Celem niniejszego zadania jest zbadanie działania różnych wersji testu ADF (Augmented Dickey-Fuller) w kontekście procesu autoregresyjnego rzędu pierwszego - AR(1). Test ADF jest jednym z podstawowych narzędzi służących do oceny stacjonarności szeregów czasowych, co stanowi kluczowy etap w analizie i modelowaniu danych czasowych.

Przebieg badania

W ramach eksperymentu symulacyjnego analizowany jest model:

$$X_t = \phi_0 + \phi_1 X_{t-1} + \varepsilon_t$$

gdzie $\varepsilon_t \sim iid(0, \sigma^2)$, przy $\sigma^2 = 1$.

W badaniu użyto parametrów:

- $\phi_0 = 1$
- $\phi_1 = 0,9$

Dla podanych parametrów generowany jest zbiór 100 obserwacji z modelu AR(1). Aby zapewnić stacjonarność procesu pierwsza wartość procesu została obliczona jako $X_0 = \frac{\phi_0}{1-\phi_1}$, co odpowiada wartości oczekiwanej stacjonarnego modelu AR(1), a następnie wygenerowano dodatkowe 1000 obserwacji początkowych, które odrzucono przed analizą. Następnie przeprowadzane są trzy wersje testu ADF:

1. bez stałej,
2. ze stałą,
3. ze stałą i trendem liniowym.

Wartości p uzyskane z testów są zapisywane, a procedura powtarzana jest 1000 razy. Następnie obliczane są statystyki opisowe, wizualizowane rozkłady oraz wyznaczany jest odsetek przypadków, w których hipoteza zerowa testu została odrzucona.

Hipotezy testu ADF można sformułować następująco:

- $H_0: X_t \sim I(1)$,
- $H_1: X_t \sim I(0)$.

Analiza uzyskanych wyników pozwala ocenić skuteczność i zachowanie testu ADF w różnych warunkach, w szczególności dla wartości ϕ_1 bliskich jedności, gdzie proces staje się niemal niestacjonarny. Ponadto umożliwia porównanie wpływu dołączenia stałej i trendu liniowego do modelu testowego na decyzje statystyczne testu.

Użyte biblioteki

W badaniu wykorzystano funkcję **statsmodels.tsa.stattools.adfuller** do przeprowadzenia rozszerzonego testu pierwiastka jednostkowego Dickeya-Fullera. Rozszerzony test Dickeya-Fullera służy do badania stacjonarności szeregu czasowego poprzez testowanie obecności pierwiastka jednostkowego.

Wyniki badania

ϕ_0	ϕ_1	Wersja ADF	Średnia wartość p	Mediana wartość p	Odch. std. Wartość p	Odsetek odrzuceń H_0 (%)
1	0.9	Bez stałej, bez trendu	0,5059	0,5089	0,1428	0,0
1	0.9	Ze stałą	0,147	0,0935	0,1629	35,5
1	0.9	Z trendem liniowym i stałą	0,2243	0,1614	0,2204	27,5

Tabela 1. Statystyki opisowe testu ADF dla procesu AR(1)

Tabela przedstawia wyniki symulacji testu Augmented Dickey-Fullera (ADF) dla procesu AR(1) o parametrach $\phi_0 = 1$ oraz $\phi_1 = 0,9$, na podstawie 1000 prób o długości $N = 100$. Ujęto trzy wersje testu: bez stałej i trendu, ze stałą oraz ze stałą i trendem liniowym. Zawarte są wartości średnie, mediany oraz odchylenia standardowe wartości p, a także odsetek odrzuceń hipotezy zerowej o niestacjonarności.

W przedstawionej tabeli średnie wartości p w wersji testu bez stałej i trendu są wysokie (0,5059), test błędnie uznaje proces za niestacjonarny. Po dodaniu stałej średnia wartość p znacząco spada (0,147), co skutkuje odrzuceniem H_0 w 35,5% przypadków. W wersji ze stałą i trendem liniowym wartości p są nieco wyższe (0,2243), a liczba odrzuceń H_0 spada do 27,5%.

Mediana wartości p pokazuje środkową wartość rozkładu wyników testu. Dla wersji bez stałej i trendu (0,5089) większość wartości p jest wysoka, więc test nie

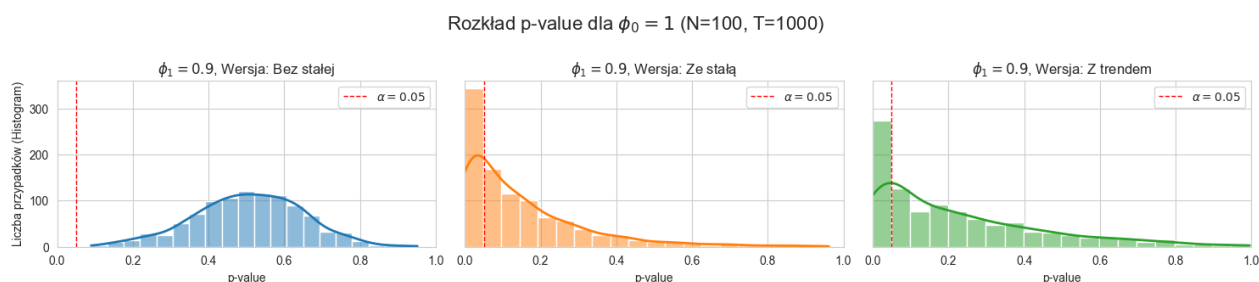
odrzuca H_0 . Po dodaniu stałej i trendu mediany spadają (kolejno 0,0935 i 0,1614), co oznacza większą skłonność testu do wykrywania stacjonarności.

Odchylenie standardowe wartości p pokazuje, jak bardzo wyniki testu różniły się między symulacjami. Większe wartości (0,1629-0,2204) przy testach ze stałą lub trendem wskazują na większą zmienność wyników, czyli test staje się bardziej wrażliwy na losowe fluktuacje danych.

Dla wartości ϕ_1 bliskich jedności pojawia się trudność w odróżnieniu procesów stacjonarnych od niestacjonarnych, ponieważ szereg zachowuje się podobnie do błędzenia losowego (tzw. proces z pierwiastkiem jednostkowym). Warunek stacjonarności dla modelu AR(1) to:

$$|\phi_1| < 1$$

Jeżeli $|\phi_1| \geq 1$, proces staje się niestacjonarny, co powoduje, że test ADF ma mniejszą moc i częściej nie odrzuca hipotezy zerowej nawet przy pozornie stacjonarnych danych.

Na wykresach przedstawiono rozkłady wartości p z testu Dickeya-Fullera dla 1000 symulacji (N=100 obserwacji każda) z parametrem $\phi_1 = 0,9$ i $\phi_0 = 1$. Czerwona przerywana linia oznacza poziom istotności $\alpha = 0,05$.

- **Bez stałej**

Rozkład jest względnie równomierny z lekkim skupieniem w zakresie średnich wartości (0.4-0.6). Test rzadko odrzuca hipotezę zerową, traktując proces jako niestacjonarny.

- **Ze stałą**

Zdecydowana większość wartości p koncentruje się blisko zera. Test często odrzuca hipotezę zerową, poprawnie identyfikując proces jako stacjonarny.

- **Z trendem**

Podobnie jak w wersji ze stałą, rozkład jest silnie skośny w prawo z dominacją bardzo małych wartości p. Test często odrzuca H_0 , wykrywając stacjonarność. Włączenie trendu liniowego powoduje zmniejszenie odsetka odrzuceń H_0 .

Wersja ze stałą okazała się najbardziej odpowiednia dla procesu z $\phi_0 = 1$ i $\phi_1 = 0.9$. Pominięcie ważnych elementów, jak stała, sprawia, że test traci swoją skuteczność,

natomiast dodanie dodatkowych elementów, jak trend, nie jest najlepszym rozwiązaniem i nie przynosi korzyści.